

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

Oponentský posudok habilitačnej práce
Miroslav Tížik: Cirkvi v Česku a na Slovensku ako subjekt a objekt vzťahov štátu a cirkví. Genéza, vývoj a dôsledky právnej regulácie.

Miroslav Tížik sa vo svojej habilitačnej práci venuje vybratým, najmä právnym aspektom inštitucionalizácie fungovania cirkví v podmienkach vývoja slovenskej a českej spoločnosti v historickej perspektíve siahajúcej od čias habsburskej monarchie po súčasnosť. Ide o problematiku, ktorej sa v akademickom prostredí síce venuje pozornosť z rôznych uhlov pohľadu, ale komparatívny inštitucionálny prístup právnej regulácie cirkví je významným prínosom autora zaradiť danú problematiku do širšieho kontextu skúmania historickej, spoločenskej a politickej podmienenosti konania a fungovania aktérov života spoločnosti. Hneď v úvode práce M. Tížik zdôrazňuje, že predmetom jeho štúdia je *unikátny prípad sociologickej analýzy umožňujúcej sledovať pretrvávajúce rozdielov či už v konkrétnej platnej legislatíve alebo v jej aplikácii, no zároveň môže byť aj analýzou procesov zjednocovania systémov a s tým súvisiacimi dôsledkami*. Autor si na zarámčovanie svojich predpokladov zvolil aplikáciu sociologickej teórie polí P. Bourdieua, čo mu vytvorilo vhodný konceptuálny rámec teoreticko metodologických postupov porozumenia sily tradície a určitej kontinuity legislatívy naprieč rôznymi politicko-ideologickými a mocenskými režimami, ktoré sa vystriedali na území súčasného Česka a Slovenska v uplynulých dvoch storočiach. Autorove zistenia potvrdzujú predpoklad vzniku odlišných inštitucionálnych riešení napriek spoločným východiskám „...pôvodne jednotného právne-politického systému“ (s. 191).

Možno konštatovať, že v podmienkach slovenskej sociológie ide o ojedinelý pokus zachytiť zložitú, mnohodomenzionálnu a pluralitu aspektov sociologického skúmania legislatívy a práva v rôznych politických a mocenských konšteláciách, ktoré sa usilovali o reguláciu vzťahov štátu a cirkví. Nepochybne by bolo prínosné rozšíriť analýzu slovenskej a českej skúsenosti v danej oblasti zaradením autorových zistení do širšieho medzinárodného komparatívneho rámca prostredníctvom dát z medzinárodných výskumov.

Autor na základe analýzy legislatívnych a právnych noriem regulujúcich vzťah štátnych inštitúcií a cirkví dospel k viacerým dôležitým záverom. Predovšetkým sa potvrdilo, že

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

napriek zdanlivo zásadným zmenám politických a mocenských pomerov v krízových a zlomových obdobiach vývoja spoločnosti, zmeny v legislatíve a právnych úpravách sa v danej oblasti vyznačujú značnou mierou kontinuity základného usporiadania vzťahov medzi rôznymi spoločenskými aktérmi. To vyvoláva aj otázky kontinuity a možných ruptúr v regulácii vzťahov meniacich sa štátnych útvarov a v rámci nich pôsobiacich cirkví, napr. pretrvávanie niektorých pravidiel regulácií od čias jozefínskych reforiem alebo akceptovanie kontinuity niektorých politických rozhodnutí štátu v oblasti cirkevnej politiky z obdobia socialistického režimu aj po roku 1990.

Ďalším dôležitým záverom je zdôraznenie charakteru dominantných náboženských aktérov vo vzťahu k existujúcim mocenským štruktúram či už v rámci daného štátneho útvaru, ale rovnako aj vo vzťahu k externým aktérom v rámci medzinárodných či nadnárodných štruktúr. Tieto aspekty vzájomných vzťahov štátu a cirkví sa vyznačujú relatívne vysokou mierou závislosti od ideologickej orientácie vládúcich/koaličných a opozičných síl či už v zastupiteľských orgánoch moci, ale aj exekutive, čo sa výrazne prejavilo najmä po roku 1989 a následne po rozdelení Československa v obidvoch nástupníckych štátoch. Analýza rozmanitých aspektov mocenskej dimenzie vzťahov sa však týka aj mocenských vzťahov medzi rôznymi náboženskými aktérmi o vplyv medzi sebou, ale aj moci vo vzťahu rôznych náboženských aktérov k byrokratickému štátu.

Možno konštatovať, že autor habilitačnej práce dlhodobo systematicky sleduje široký spoločenský a politický kontext nielen slovenského a českého príbehu vzájomného vzťahu štátov a cirkví, ale venuje sa týmto otázkam aj v širšom medzinárodnom kontexte. Analýzy a štúdie z jeho pera dokazujú, že ide o autora, ktorý sa veľmi dobre orientuje v reáliách a výskumoch orientovaných na pochopenie a interpretáciu meniacich sa vzájomných vzťahov štátov a cirkví a náboženských aspektov života spoločnosti. Autor zároveň disponuje širokým teoreticko metodologickým nadhľadom pri argumentácii a zaradení slovenského a českého príkladu do komparatívneho rámca nielen jednotlivých susedných krajín (hoci tento uhol pohľadu v texte habilitácie čiastočne absentuje), ale i celkového akademického diskurzu týkajúceho sa problémov cirkví a náboženstiev v moderných spoločnostiach.

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

V ďalšej časti posudku sa zameriam na sumarizáciu argumentov, pre ktoré prácu považujem za pozitívny prínos k rozpracovaniu nastolených tém a to nielen v podmienkach Slovenska a Česka.

Celkovú úroveň habilitačnej práce hodnotím pozitívne, pričom zdôrazňujem nasledujúce skutočnosti:

- Hoci ide obsahom i štýlom o vedeckú prácu, je napísaná zrozumiteľným a prístupným jazykom, s jasnou formuláciou otázok a odpovedí. Odkazy na teoretické spracovanie problematiky sú spracované kvalitne, autor sa dobre orientuje v širokom spektre prístupov, v množstve zvučných i menej známych mien rôznych autorov domácej a medzinárodnej proveniencie a interpretácií skúmanej problematiky. Charakter práce možno považovať skôr za analytický než deskriptívny. Čitateľovi sú jasné príčiny uvádzania niektorých faktografických informácií a ich súvis s argumentáciou autora.
- Autor v habilitácii dôsledne sleduje postupné napĺňanie vytýčených cieľov a prezentuje svoju znalosť teoretickej literatúry v skúmanej oblasti, ktorej závery kriticky a tvorivo aplikuje. Potvrdil, že dokáže pracovať so širokým spektrom dát, hodnotí a porovnáva rozmanité teoretické prístupy k skúmanej problematike.
- Pasáže textu týkajúce sa faktografických parametrov súčasného i minulého vývoja súčasného Slovenska a Česka v danej oblasti výskumu potvrdzujú dobré poznanie problematiky, "insiderský" pohľad na tematizáciu expertného, inštitucionálneho, verejného i politického diskurzu. Je zrejmé, že autor sa venuje danej problematike dlhodobo a systematicky.
- Habilitačná práca profituje z jednoznačne stanovenej štruktúry, ktorá sa pravdepodobne precizovala paralelne so sumarizáciou empirických zistení. Pozitívom práce je logická stránka jej vnútornej štruktúry, ktorá umožňuje prepojenie teoretickej argumentácie s poukázaním na jej praktickú aplikáciu. Autor si prostredníctvom čiastkových záverov vytvoril priestor na celkové zhrnutie skúmaných problémov, z ktorých sú niektoré načrtnuté ako perspektívy ďalšieho výskumu v danej oblasti.

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

- Pokiaľ ide o formálnu stránku textu, autor sa nevyhol niektorým štylistickým a gramatickým nepresnostiam a preklepom, ktoré však neznižujú kvalitu posudzovanej habilitačnej práce.
- Habilitačnú prácu považujem za kvalitný študijný materiál a inšpiratívny príspevok do diskusie pre akademikov a študentov v oblasti sociálnych vied, ale rovnako aj obohacujúci text pre informovanú verejnosť, politikov, sociológov, politológov, ekonómov, demografov, teológov, žurnalistickú obec a všetkých, ktorí sa pokúšajú porozumieť súčasnému vývoju spoločnosti nielen na Slovensku a v Česku, ale aj v ďalších krajinách.

Predložená habilitačná práca plne vyhovuje kritériám kladeným na habilitačné práce, a preto navrhujem, aby po úspešnej obhajobe bola jej autorovi udelená ***vedecko-pedagogická hodnosť docent v študijnom odbore sociológia***

V Bratislave, 28. februára 2023

prof. PhDr. Silvia Miháliková, PhD.